

Alec Luhn: Är östra Ukraina på väg att bli en folkrepublik eller en marionettstat?

[Artikel från *The Nation*, 7 november 2014. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

En del reformsinnade ledare i folkrepubliken Donetsk (DPR) vill skapa ett socialt inriktat alternativ till den oligarkledda regeringen i Kiev – men kommer Kreml att tillåta det?

Väljare fyller i uppgifter vid en valurna under ett parlamentsval i byn Lviv, 26 oktober 2014

Tillförordnade ordförande för den separatistiska folkrepubliken Donetsk i östra Ukraina, Boris Litvinov, ville att hans kommunistparti skulle ställa upp i parlamentsvalen den 2 november. Men separatisternas anhängare i Moskva hade andra planer.

Av påstått tekniska skäl registrerades inte kommunistpartiet vid valen, och i ett telefonsamtal som avlyssnades och som enligt Litvinov var autentiskt, sa en av Kremls främsta rådgivare till det proryska upproret till honom att sluta att gå mot beslutet. Medlemmarna i de två koalitioner som verkligen kunde ställa upp sa att de inte planerar att släppa in några kommunistiska deputerade, och Litvinovs egen framtida ställning kommer inte att bli klar förrän parlamentet tillkännages på måndag [10 november].

”Moskva säger, ’Vi gav er pengar, lyssna nu på vad Borodai säger’”, sa Litvinov medan han diskuterade telefonsamtalet som nyligen hade läckt ut mellan honom och den ryska politiska och investeringskonsulten och förra premiärministern i folkrepubliken Donetsk, Alexander Borodai, som fortfarande sägs vara en av Kremls förgrundsfigurer i det sju månader gamla upproret. ”Jag sa, ’Hur så? Vi måste göra det folket vill göra’.”

Under det proryska upproret har många separatistiska aktivister och lokalmedborgare krävt att det ska upprättas en välfärdsstat och att de viktigaste företagen ska nationaliseras. En kriminell ledare för en stad i Luhanskregionen har till och med påstått sig bygga en socialistisk kosackrepublik. Men

få reformer har faktiskt genomförts, och den pyrande konflikten – trots den rådande vapenvilan skakas områdena kring frontlinjen dagligen av granatexplosioner – och Moskvas egna politiska intressen kan hindra sådana sociala program från att förverkligas. Kommunisterna och andra omstörtande politiker har hållits borta från den parlamentariska politiken. Ideologiska personer av denna sort är inte bara mindre fogliga mot Kreml, utan enligt den marxistiska politiska analytikern Boris Kagarlitskij är den ryska politiska och affärseliten också skrämdd av möjligheten av en samhällsrevolution i östra Ukraina som skulle kunna sprida sig över gränsen.

”Den sociala regeringen ödeläggs i Ryssland. De flesta av de krav som ställs i Novorossija skulle kunna föras fram även i Ryssland”, sa Kagarlitskij, med hänvisning till området ”Novorossija” i sydöstra Ukraina som erövrades av det ryska tsardömet, och som vissa rebeller vill få tillbaka i fällan.

”De avlägsnar folk som inte kontrolleras av Moskva eller som är populärare än de ledare som Moskva för fram nu”, sa Kagarlitskij och nämnde ett troligt mordförsök långt inne på rebellkontrollerat område på Pavel Gubarev, en mer radikal prorysk kandidat, innan valen den 2 november.

Alexander Kofman, en separatistisk politiker som sägs ha utvecklat ett Kievfientligt spel till iPhone och som symboliskt ställde upp mot Zachartjenko som ledare för DPR, förnekade att Kreml var aktivt inblandat i valen.

”Moskva försvarar våra utrikespolitiska intressen och ger humanitär hjälp”, sa Kofman till *The Nation* medan han rökte en cigarett utanför den centrala valkommissionens högkvarter. ”Resten gör vi själva.”

Men det telefonsamtal från Borodai som har läckt ut pekar på att kommunisterna uteslöts för att vidmakthålla de ryska rådgivarnas hårda kontroll över valen. Enligt en vanlig tolkning manipulerar Moskva rebellstaterna för att få till stånd en låst konflikt som en hävstång mot den nya västvänliga regimen i Kiev.

I inspelningen som publicerades förra veckan av Ukrainas största underrättelsetjänst ringer en ilsken Borodai upp Litvinov och förebrår honom för att ”planera att ställa upp” i valen, och säger till honom att DPR:s ställföreträdande ordförande Andrei Purgin är ”den som leder dessa processer” och uppmanar honom att visa ”största möjliga lojalitet”. ”Vårt största problem är de självständiga aktionerna inom republiken”, säger han.

När Litvinov hävdar att ”folket vill” att kommunisterna ska ställa upp svarar Borodai att ”folket betyder ingenting”.

Även om rebellerna har ett starkt lokalt stöd så har den separatistiska rörelsen nästan helt säkert Moskva att tacka för att den överlever: tillfångatagna ryska fallskärmsjägare, hemliga begravningar av ryska soldater som dödats i Ukraina och analytikernas beräkningar tyder på att den ryska militära interventionen i mitten av augusti slog tillbaka det ukrainska fälttåget som hade nått tröskeln till Donetsk och Luhansk.

Dessutom är det sannolikt att de separatistiska staterna, med sin förstörda infrastruktur och översvämmade kolgruvor, kommer att bli beroende av Moskva ekonomiskt, åtminstone i viss mån. DPR har fått ekonomiskt stöd från den ryska regeringen för att täcka så mycket som 7% av sin budget för pensioner och sociala förmåner, och enligt Litvinov ansöker den om mer.

Istället för att koncentrera sig på samhällsekonomiska krav har rebelledarnas och de ryska statliga medias retorik ända från upprorets början siktat in sig på en påstådd förföljelsekampanj från ”den fascistiska juntan” i Kiev mot rysktalande, och åberopar ofta det snabbt tillbakadragna försöket i parlamentet att upphäva ryskans status som andraspråk i regionen.

Men det har också förekommit en del välfärdsförslag och de är fortfarande populära bland

aktivisterna och invånarna, varav många har utfört farliga, ryggförstörande arbeten för cirka 300 dollar i månaden i kolgruvorna som utgör basen i den lokala ekonomin. Dagen efter att demonstranter tog över administrationsbyggnaden i Donetsk antog en ”folksovjet” en ”Självständighetsdeklaration” – skriven av Litvinov – som inte bara sökte närmare band till Ryssland i opposition mot Kievs vändning västerut, utan också ville utveckla kollektiva ägandeformer ”som utesluter att man kan tillägna sig resultatet av andras arbete”.

Många aktivister inom den yttersta vänstern har stött den separatistiska rörelsens motstånd mot de nationalistiska krafter som spelade en viktig roll för att störta president Viktor Janukovytsj regim i februari, USA:s växande inflytande i Ukraina, och Kievs program av smärtsamma nedskärningar av bidrag och sociala förmåner.

Den nya regeringen i Donetsk har vidtagit enstaka åtgärder för att utveckla delar av statens sociala service. Exempelvis sa DPR:s sjukvårdsminister att han skulle upphäva den reform av det statligt styrda sjukvårdssystemet som regeringen i Ukraina hade inlett, och som han sa skulle ”överlämna så många medicinska institutioner som möjligt i privata händer.”

Och i slutet av oktober sa Högsta sovjet i DPR att den övervägde att nationalisera egendom, utan att tillkännage fler detaljer. Miroslav Rudenko, en nära allierad till Gubarev som är garanterad en plats i parlamentet efter den senaste omröstningen, sa till *The Nation* att anhängarna till hans koalition Fria Donbass stöder en ”social regering med större makt åt de kommunala regeringarna” och ökad statlig kontroll över centrala industrier, även om det skulle kunna uppnås med hjälp av ett schema för uppköp eller andra program utöver tvångsnationaliseringar, sa han.

I oktober sa Zachartjenko att de flesta företag i DPR skulle ägas av staten och att två fabriker som tillhörde oligarken och den tidigare regionala stöttepelaren Rinat Achmetov, som under konflikten har gjort proukrainska uttalanden, redan hade satts under ”tillfällig förvaltning”. Men senare sa Kofman till *The Nation* att Achmetovs tillgångar bara skulle nationaliseras om han inte åtlödde skattelagarna i folkrepublikerna Donetsk och Luhansk.

Framförallt talade rådgivare Borodai, medan han fungerade som premiärminister i det helt nya DPR, mot statliga övertaganden, och sa i juni att ”vi har inget gemensamt med kommunister som tar över något och nationaliserar det”.

Den mest överhängande frågan för att kunna bygga upp staten är att få in statsinkomster, och även om DPR fortfarande håller på att skriva sina skattelagar, så har den upphävt försäljningsskatterna till förmån för en 20%-ig enhetlig vinstskatt – inte ett progressivt skattesystem utan ett system som enligt en tjänsteman inom skatteministeriet har utlöst en kraftig ökning av priserna på basvaror under kriget.

I övrigt har föga framsteg gjorts i riktning mot en mer socialt inriktad ekonomisk politik. Ett stort hinder är förstörelsen efter sommarens fälttåg och det pågående låggradiga artillerikriget. 15% av kolgruvorna i Donetsk och Luhanskregionerna kommer inte att vara möjliga att återställa efter striderna, sa DPR:s energiminister. (Om inte kolgruvornas underhållssystem hela tiden hålls igång så översvämmas de oftast, och väggarnas säkerhet ödeläggs.)

Visserligen sa rebelledare som Denis Pusjilin, som var en av de tre parlamentskandidater som stod med på Zachartjenkos segrande koalitions listor, till *The Nation* att en av den nya republikens prioriteringar skulle vara att skapa jobb, men energiministern sa i veckan att DPR skulle tvingas stänga ner olönsamma kolgruvor och förvärra det nuvarande arbetslöshetsproblemet.

En del av den mest radikala retoriken har kommit från ledaren Pavel Dremov, en medlem i kosackernas traditionella militärkast som är känd för att vara grov i mun, och som efter att ha anklagat folkrepublikerna Donetsk och Luhansk för att ha misslyckats med att få slut på oligarkernas inflytande lovade att avskaffa fattigdomen och bygga ett socialistiskt ”rättvist”

kosacksamhälle i den fattiga kolgruvestaden Stachanov. Men Dremov skriver också under på de ultrakonservativa, ofta rasistiska uppfattningar som många kosacker har – han har kallat avtalet om vapenvila med regeringen i Kiev, vars två högsta ledare ibland påstås ha judiska rötter, för ett ”påhitt av kroknäsorna”. Under hans styre har pensionerna halverats i Stachanov, och det rapporteras att kosackerna skickar busslaster med åldringar till ukrainsk-ockuperat territorium för att de ska hämta ut sina pensioner.

Alldeles i närheten i Altjevsk drömmer Alexej Mozgovoj, befälhavare för en enhet vid namn Spökbrigaden som säger sig ha Vladimir Lenin och den ukrainska anarkistledaren Nestor Machno som politiska influenser, om en direktdemokrati med statlig kontroll över de viktigaste ekonomiska sektorerna. Men hans experiment med öppet folkstyre tog en dyster vändning under en ”folkrättegång” nyligen där rebeller och lokalinvånare med hjälp av handuppräckning dömde två män som anklagats för våldtäkt till döden respektive militärtjänstgöring vid fronten. Senare sa Mozgovoj att alla kvinnor som påträffades på en bar eller en klubb skulle arresteras, och hävdade att kvinnor istället skulle ”sitta hemma och brodera”.

Befälhavaren sa till *The Nation* att han bara hade försökt dra in invånarna i samhällslivet och utmana ett domstolssystem som allmänt fördöms för att vara korrumperat, och han sa att man varken hade avrättat någon eller arresterat kvinnor på barer. Men de två anklagade våldtäktsmännen hålls fortfarande fångna i rebellernas spioneri- och militärdomstols högkvarter.

”Jag skulle vilja att [rebellregeringen] hade en social karaktär, men det är inte fallet ännu och vi kommer troligen inte att uppleva det inom kort”, sa Okay Deprem, korrespondent för det turkiska arbetarpartiets tidning, som under de senaste veckorna har rapporterat från Donetsk. ”Det finns möjligheter att det blir en regering av vitrysk typ här, men också en stor chans för att den kommer att bli som i Abchazien”, en till stor del okänd Rysslandsstött republik vars ekonomiska utveckling har bromsat in efter att ha brutit med Georgien.

Stanislav Retinskij, medlem i Donetsks kommunistparti och anställd vid folkrepublikens presstjänst sa att det proryska upproret hittills har ”besvarat den ukrainska nationalismen med rysk chauvinism”, och tillade att Ryssland lider av ”samma oligarki och samma korrumperade regering som Ukraina har”. Han sa att kommunistpartiet i Ukraina, som utgjorde basen till det nya kommunistpartiet i DPR, har en historia av att kompromissa med sina ideal för att ”förhandla med regimen”. (Rysslands kommunistparti har under åren efter Sovjetunionens sönderfall också varit en relativt tandlös pseudoopposition i parlamentet.)

Vitalij Lejbin, redaktör för tidskriften *Russkij Reporter* är född i Donetsk och har ofta rapporterat däriifrån efter att separatiströrelsen tog kontrollen, och han sa att även om upproret har rensat ut den gamla politiska och affärseliten, så är den spirande staten på väg att bli en efterapning av den ryska regeringen. Det främsta hindret för en verkligt social revolution, sa han, är Kremles hårda grepp om den politiska situationen. Kreml försöker kontrollera konflikten och besvara västs ökande inflytande i Ukraina.

”Västländerna har lagt sig i Ukrainas affärer lika mycket som Moskva. De delar på skulden för Ukrainas splittring”, sa Lejbin. ”Moskva kommer att behöva stabilisera den sociala situationen här och ta kontrollen över den.”

Men även om Retinskij anser att Zachartjenkos ledarskap är ”resultatet av en överenskommelse mellan Moskva och eliten i Donetsk” så ser han ändå en bas för en revolution i östra Ukraina. ”Arbetarklassen har visat på en början till sociala protester” som mer radikala lokala kommunister hoppas förvandla till marxistiska reformer genom att organisera particeller bland arbetarna och rebellsoldaterna, sa han.

”Folket här har fler sociala krav än i resten av Ukraina”, sa han. ”De som inte ger dem det kommer att sparkas ut.”